

APIE KATALIKŲ AKADEMINĮ VEIKIMĄ IR JO MISIJĄ – IŠ ASMENINĖS PERSPEKTYVOS

KARD. AUDRYS JUOZAS BAČKIS

Pasidalysiu daugiau asmeniškais prisiminimais ir pamąstymais. Ir klausimais, kuriuos norėčiau jums pateikti, o ne pats atsakyti. Esu užaugęs ir subrendęs Paryžiuje, kur susitikau su tenykščiu akademinio pasauliu, nes man teko baigti prancūzišką mokyklą. Ir seminarijoje studijuojant filosofiją kartais buvo progos susitikti su garbingais Prancūzų akademijos nariais, išgirsti jų paskaitas. Tai buvo pokario metai, kai, nori nenori, Prancūzijoje vyravo socialistinės idėjos. Apskritai Europoje visiems buvo nusibodęs fašizmas ir viskas, kas panašu į fašizmą. Visi matė, prie ko atvedė diktatūros, tam tikros ideologijos, ir labai daug inteligentų Paryžiuje buvo persiėmę, sakyčiau, socialistėmis idėjomis. Čia švelniai sakant, nes net ir komunistinėmis. Pavyzdžiui, Prancūzijoje komunistų partijos nariai, daug reiškęsi 1939 m., pabėgo net į Rusiją ieškoti ramybės, taikos po vokiečių užpuolimo. Visi buvo prisisiurbę tų „gražių“ idėjų kaip išgelbėti visuomenę, pasaulį. Socialistinis mąstymas, turiu galvoje socialistinį su tam tikru politiniu atspalviu, reiškęsi jau ir Bažnyčioje.

Tai buvo laikas, kai visi girdėjome apie kunigus darbininkus. Su Paryžiaus kardinolo leidimu jie pradėjo savo darbą – pamatę tuščias bažnyčias, pamatę, kaip žmonės nutolę nuo Bažnyčios, sakė: „Nėra jokios kitos išeities, kaip tik eiti į žmones ir dalytis jų gyvenimu“. Kunigai darbininkai pradėjo, sakyčiau, garbingą darbą – gyventi su žmonėmis. Su tais kunigais aš draugavau, per juos atsivėrė ir atėjo mano pašaukimas. Bet paskui pamaciau, kad kai kunigas dirbo profsąjungos vadovu, nes intelektualiai jie buvo geriausiai pasiruošę ir juos visur kvietė dalyvauti, taip pat atsirado ir sunkumų. Kai kurie iš jų man sakė: „Aš jau 10–20 metų dirbu su žmonėmis, pas mane ateina prašyti visokių socialinių paslaugų, visokios pagalbos, čia nuvežk į ligoninę, čia parūpink pašalpą, čia sutvarkyk dokumentus ir t. t., bet kad būtų kas nors atėjęs pasikalbėti apie tikėjimą, apie Kristų – niekas per dvidešimt metų...“

Socialistinis mąstymas skleidėsi Bažnyčioje su gražiu noru evangelizuo-

ti – ne taip seniai Bažnyčia atsikratė tos idėjos, išlaisvinimo teologijos, kuri buvo labiau puoselėjama Pietų Amerikoje. Mano jaunystėje Prancūzijoje irgi buvo tokia mintis – jei nori Evangeliją skelbti dabartinėje mūsų visuomenėje, pirmiausia reikia pakeisti tą visuomenę. Bus lygybė visuomenėje, bus komunistinė visuomenė, tada galėsi evangelizuoti. Panašiai Pietų Amerikoje: tiek daug socialinio neteisingumo ir tokia netvarka, tokia korupcija, gausu turtingų žmonių, o kiti vargsta, tad reikia pakeisti sistemą, ir tada bus įmanoma skelbti Evangelijos tiesas.

Mūsų Paryžiaus seminarijoje irgi buvo ruošinama susitikti su tokiomis problemomis. Aš atsimenu, kad mūsų filosofijos kursai buvo apie Hegelį, Feuerbachą, Marxą. Kodėl? Turėjome pažinti tų laikų visuomenę. O vargšė scholastika buvo nustumta į visišką nuošalę. Taip pat ir egzistencializmas. Gyvavo tik tas, kurį skleidė Jeanas-Paulis Sartre'as ir jo studentai – esą egzistencializmas yra gyvenimo patyrimas, todėl buvo priimamas tik toks, kuris atmetė Dievą. „Tu mane sukūrei laisvą, tai aš darau, ką noriu, su ta laisve, man Dievas nebereikalingas.“ Tokios tezės buvo populiaros, todėl mes, kurie ruošėmės kunigystei, galvojome, kaip atsilaikyti prieš šias intelektualines idėjas ir sroves.

Žodžiu, užaugau tokios dvasios Prancūzijoje, kur jau buvo priimta, kad normalus žmogus, sveikas žmogus yra tas, kuris netiki Dievu. Toks buvo idealas. Visi kiti esą yra paveikti kokios nors ideologijos, kokios nors idėjos, ir neina tiesiu keliu. Žinoma, nereikia apibendrinti viską nutepus juodomis tirštomis spalvomis, nes tuo laiku katalikybė Prancūzijoje buvo stipri, pavyzdžiui, galima paminėti katalikus rašytojus, kurie skleidė savo mintis. Paulio Claudelio poezija, André Maurois romanai, Georges'as Bernanosas, kuris parašė ne tik *Kaimo klebono užrašus*, – jie veikė, ir daug kas juos skaitė. Buvo ir kiti, tokie kaip Albertas Camus, kurių idealas buvo žmogus be Dievo – ieškantis šventumo be Dievo, žmogus, kuris atsiduoda tarnauti kitiems be aukštesnės motyvacijos, grynai iš žmogiškumo. Sakyčiau, kad tai naujasis humanizmas. Kita vertus, buvo ištisa eilė filosofų, teologų, mąstytojų katalikų: Jacques'as Maritainas, Jeanas Guittonas, Yvesas Congaras, Henri de Lubacas, kurių idėjos turėjo įtakos Vatikano II Susirinkimui. Visi svarstė, kaip pritraukti Bažnyčią prie besikeičiančios visuomenės. Antai žurnalo *L'Action Populaire* leidėjai jėzuitai irgi buvo linke į socialinę veiklą, svarstė, kaip duoti katalikišką sprendimą, kaip rasti Evangelijos atsaką į dabartinį gyvenimą.

Mano jaunystės laikais katalikų intelektualai buvo įkūrę Prancūzų katalikų intelektualų centrą, kuriame kasmet susitikdavo pasirinkę pokalbiam

vieną temą. Tai buvo ne tik akademikai, universitetų profesoriai, bet ir medikai, įvairių profesijų žmonės, visi kartu darydavo pranešimus, norėjo tuo, ką diskutuodavo, sudominti visą Prancūzijos visuomenę. Aš peržiūrėjau temų sąrašus ir radau, kad 1957–1958 m. tema buvo *moralė be nuodėmės*. Ar negali ji šiandien būti itin aktualiai aptariama ir pas mus?

Kokia tuo metu buvo Europa? Apie Europos valstybių sandraugą tik svajota, ji dar nebuvo įkurta, bet svarstyta, koku keliu norime eiti. Krikščioniškas tikėjimas, pasaulinė bendruomenė – tai buvo tikrai įdomios temos, nors aš tada buvau tik studentas, bet skaičiau, domėjausi, buvo įdomu pažiūrėti, kaip mūsų intelektualai suvokia pasaulio raidą, į kurią pusę einame. Po karo, po visų tų nelaimių, 1947 m. buvo įkurta *Pax Romana*, jam kurį laiką vadovavo ateitininkų ugdytinis Vytautas Vygantas. Šis pasauliniu mastu veikęs katalikų intelektualų judėjimas siekė dalykų, apie kuriuos kalbama šiame seminare. Viena vertus – tai tiesos ieškojimas: kaip geriau pažinti krikščioniškąją tiesą, ją perprasti. Kita vertus – evangelizacija: kaip skleisti savo idėjas ne tik universitetuose, bet ir profesiniame gyvenime. Ir advokatai, ir gydytojai, ir inžinieriai, ir profesoriai – kiekvienas iš savo pusės gražias idėjas neturi pasilaikyti vien tik sau, bet dalytis jomis ir su kitais.

Taigi aš užaugau tokioje visuomenėje, kur tikrai buvo intelektualinis susidomėjimas pasaulėžiūros klausimais ir susiskirstymas į dideles stovyklas – ir literatūroje, ir visur. Vieni buvo visiškai atmetę Dievą, o kiti – priešingai, liudijo savo tikėjimą. Šiandien Prancūzijoje to nėra – nėra nei iškilų teologų, nei intelektualų, nei filosofų... Visur mažta žmonių, kurie yra įsitvirtinę, išsiskinę į tam tikras vertybes ir jas skleidžia, dažnesnis kitoks nusiteikimas – viskas priimtina, viskas atmestina, nėra vienos tiesos. Idėjų pliuralizmas virsta tiesos supratimo pliuralizmu. Į tai nuolat atkreipia dėmesį popiežius Benediktas XVI – tiesos ieškojimas yra būtinas, kad ir kokiai religijai priklausytum, kad ir kokia būtų tavo pasaulėžiūra.

Iš Paryžiaus pakliuvau į Romą, kuri atrodė visiškai kitoks kraštas. Visi myli Bažnyčią, visi žiūri į popiežių. Viskas buvo labai gražu. Popiežiškajame universitete man buvo baisu ir nuobodu, kai prasidėjo scholastika, nes buvau mokėsis visai kitokius dalykus. Vis tiek studijavau, išlaikiau egzaminus. Taip pat buvo ir su Šv. Raštu, tuo metu ši disciplina atrodė it filosofijos ir teologijos tarnaitė, cituotos tokios eilutės, kuriomis buvo norima pagrįsti kokį nors teiginį. O Paryžiuje studijuodamas aš, priešingai, gyvenau su Šv. Raštu, tuo laiku kaip tik buvo pirmą kartą išleista Jeruzalės Biblija, beveik visi mano profesoriai buvo kurios nors iš knygų vertėjai. Tai mus tiesiog uždegė, jie mokėjo pateikti, kad Šv. Raštas yra gyvas dalykas. Taigi aš

daugiau skaičiau Šv. Raštą, o ne scholastiką. Tad Romoje man su studijomis ėjosi gana sunkiai, nors tai buvo popiežiškieji universitetai, kurie turėjo savo aurą, kurie buvo žinomi, kuriuose dėstė garsūs profesoriai, tačiau studijos labai skyrėsi nuo Paryžiaus seminarijos.

Tuo tarpu Italijos valstybiniuose universitetuose vyravo antifašistinės nuotaikos, o tai reiškė, kad bendruomenė buvo paženklinta komunistinės ideologijos. Ir šiandien, jei nuvažiuotumėte į Romą gegužės 1-ąją, prie Šv. Jono bazilikos Laterane pamatytumėte aikštę, pilną raudonų vėliavų. Dabar profsajungos manifestuoja dėl kiekvieno algos sumažinimo arba pakilimo, milijonai žmonių susirenka apie raudoną vėliavą, kuri tebėra jų simbolis. Taigi manau, kad socialinių problemų kėlimas, kuriuo siekta pagerinti darbininkų būklę, buvo geras dalykas, deja, viskas nukrypo į grynai socialinę plotmę. Sakyčiau, visiškai nebuvo idėjinių diskusijų, svarstymų akademinėje plotmėje. Buvo kai kur regima ir antibažnytinė nuotaika. Nedera pamiršti, kad kadaise Italijoje buvo popiežiaus valstybė. Jei nuvyktumėte į tuos kraštus, kur iš žmonių mokesčius rinkdavo kardinolai, vyskupai, kunigai, tai matytumėte, kad net po šimtmečių yra išlikusi antipopiežiška nuostata. Kartais tarsi juokauja, bet vis tiek matai, kad gali įkasti, ką nors pasakyti.

Pažvelkime dar plačiau, kokioje pliuralistinėje visuomenėje gyvename. Prieš porą metų popiežius Benediktas XVI norėjo aplankyti didžiausią Romos universitetą, tai jo net neįsileido. Maža grupelė studentų manifestavo prieš, ir buvo nuspręsta, kad reikia gerbti jų nuomonę. Šiandien yra mažumų karalystė. O popiežius tik norėjo pakalbėti labai atvirai ir akademinio būdu, sakyčiau, be jokios polemikos ar pamokymų, ką jis, kaip matėme kecionės į Angliją metu ir kitur, išties moka daryti. Taigi popiežiaus net neįsileido į Romos universitetą...

Kita vertus, yra žmonės sujungiantys katalikiški judėjimai, yra Popiežiškoji gyvybės akademija, kurioje aktyviai veikia tikrai žinomi asmenys, pavyzdžiui, neseniai miręs garsusis prancūzų genetikas Jérôme'as Lejeune'as, atradęs Dauno sindromo priežastis. Pavyzdžiui, tokie judėjimai kaip *Comunione e Liberazione* ir Lietuvoje mažomis grupelėmis sutelkia jaunimą aplink Kristų filosofiniams apmąstymams, bandymams pritaikyti Kristaus idėją prie šių dienų gyvenimo, atsakyti į įvairius klausimus. Jie tikrai parengia jaunus žmones kultūros ir mokslo pasauliui, kartu pasižymi aiškiu politiniu angažavimusi. *Comunione e Liberazione* nuėjo labai aiškiai į politinę sferą, užėmęs tam tikrą vietą Italijos politikoje.

Šalia to Italijoje yra labai turtinga dvasinė literatūra, galime tuo džiaugtis, bet, sakyčiau, nėra išties didelių rašytojų, kurie patrauktų visų žmonių

dėmesį. O ypač stokojama stiprios katalikiškos spaudos. Visi mini *Avvenire*, bet jei italų Vyskupų Konferencija kasmet nekištų milijonų jam išlaikyti, tai ir to dienraščio Italijoje nebūtų. O visa kita spauda yra tikrai labai sekularizuota, nusiteikusi gana kandžiai ir aštriai prieš Bažnyčią. Yra daug krikščioniškų žurnalų šeimoms ar skirtų kitoms grupėms, bet, sakyčiau, spauda, televizija labai mažai vietos skiria religijai.

Apie Romą kalbėjau dar ir dėl to, kad būtent ten nuvykęs susitikau su Lietuvių katalikų mokslo akademija. Mano tėvelis apie 1956 m. įtikino vyskupą Vincentą Padolskį ir kitus, kad Akademiją atkurtų, ir Romoje kaip tik įvyko pirmasis suvažiavimas svetur. Ypatingai veikė tėvas Antanas Liuima SJ, kuris ilgai vadovavo LKMA, tėvas Paulius Rabikauskas SJ, profesoriavęs Grigaliaus universitete. Romoje gyveno prof. Zenonas Ivinskis, su kuriuo draugavome. Studijų metais ir vėliau teko susitikti su visu būriu kitų šviesių mūsų intelektualų, kuriuos čia noriu paminėti.

Apsilankęs Amerikoje, dar būdamas jaunas kunigas, sutikau kun. Stasį Ylą, kuris tikrai mane paveikė. Jis „kaltas“, kad ėjau į diplomatinę tarnybą, nes nenorėjau eiti, bet jis man parašė sakydamas: „Bažnyčia yra daug davusi Lietuvai, jau laikas, kad ir Lietuva ką nors duotų Bažnyčiai; mes neprarasime tavęs kaip lietuvių sielovadininko, eik į platesnius vandenis, Bažnyčia tave išauklėjo“. Ir tai tikrai buvo nuostabus patarimas, nes jis paskatino mane eiti tais keliais, kurių dėka šiandien esu su jumis. Net pabuvęs įvairiuose kraštuose, kur apie lietuvius tikrai mažai girdėjau – Afrikoje, Turkijoje, Filipinuose, – grįžęs į Vatikaną turėjau rūpintis jau Lietuvos reikalais, ypač kai pradėjo atvažiuoti vyskupai, kunigai ir pasauliečiai iš Lietuvos į Romą po Vatikano II Susirinkimo.

Amerikoje man teko ne kartą susitikti su Adolfu Damušiu, su prof. Simu Sužiedėliu, su poetais Antanu Vaičiulaičiu, Bernardu Brazdžioniu ir daugeliu kitų intelektualų. Neseniai palaidojome įžymų tapytoją Kazį Varnelį, kuris buvo Kauno religinio meno muziejaus įkūrėjas, Amerikoje įsteigė bažnytinio paveldo centrą, prisidėjo puošiant daugelį bažnyčių. Sugrįžęs į Lietuvą pamačiau, kaip sovietai nualino mūsų akademinį pasaulį, koks skirtumas, palyginti su tais akademikais, kurie prasiveržė ir prasimušė Amerikoje. Žmonės, kurių dauguma išvažiavo iš Lietuvos, prieš karą buvo čia padėję tikrai katalikiškus filosofinius teologinius pagrindus, ir toliau jie visas savo jėgas atidavė lietuvybei Amerikoje ar kitur.

Vienas iš mano didžiausių rūpesčių atvykus į Vilnių buvo imtis auklėti naująją kunigų kartą. Nuo ko pradėti? Tėvynėje penkis dešimtmečius buvo neįmanoma gilintis į bažnytinius mokslus, todėl ir vyskupų, ir kuni-

gų plotmėje jau nebebuvo deramo išsilavinimo, teologijos, sociologijos ir kitų dalykų pažinimo, kurio daugeliui dvasininkų stigo dar nuo Nepriklausomybės laikų. Reikėjo viską pradėti iš naujo. Gyvenome iliuzijomis, nes galvojau, kad pasiūsiu porą kandidatų studijuoti į Romą, šiems sugrįžus galėsime jais pasiremti ir tada padarysime stebuklus. Kai papasakojau savo planus geram bičiuliui kardinolui Jeanui-Marie Lustiger, paprašiau, kad noriu pasiūsti į Paryžių porą studentų, jis nusijuokė. Sakė: „Gera galvoji, nes pirmus vaisius matysi tik po 15 metų“. Tada buvo 1993 m. Aš netikėjau, maniau, kad viskas gali būti greičiau, tačiau kol tie mano kandidatai baigė studijas, praėjo 6–7 metai, paskui dar daktaratai – 10 metų. Pagaliau sugrįžo. Ir tik dabar pradeda kažkas vykti, tačiau ne stebuklai, nes tarp kunigų buvo ir yra didžiulis kultūros skirtumas – tarp to, ką jie čia yra gavę, ir to, ką užsienyje. Jie tikrai iki galo neįsisavino to, ką ten gavo. Pasirodė, kad daugelis kažko nepajėgia: ar dėstyti, ar dalytis tomis idėjomis, jų „nesuvirškina“. Tik per ilgesnį laiką išsiugdė vienas kitas pajėgiantis. O iš pradžių, atkūrus seminariją ar katalikų fakultetą Kauno universitete, reikėjo šauktis prof. Antano Paškaus, prof. Jono Juraičio pagalbos. Prelatas Antanas Rubšys irgi daug nusipelnė, buvo toks šiltas žmogus, mokėjo dėstydamas savo studentams įkvėpti meilę Šv. Raštui. Taigi dabar aiškiai matau, kad neturėjome ir negalėjome patys turėti suformavę tvirto pagrindo, ant kurio derėjo statyti akademinį krikščionišką ugdymą, patys neturėjome deramo lygio žmonių. Ir čia ne jų kaltė, nes buvo atskirti nuo viso pasaulio, nesuvokė Vatikano II Susirinkimo paskleistų idėjų raidos, nebuvo su tuo susigyvenę.

Buvo nemažai ir pasauliečių, kuriuos išsiuntėme studijuoti į užsienį, siekėme suformuoti tam tikrą naują grupę išsimokslinusių jaunuolių. Ačiū Dievui, kai kurie grįžo ir tikrai ėmėsi rimtos atsakomybės, kai kuriems pavyko prasiveržti moksluose, užimti svarbias vietas. Kiti pradingo arba nepajėgė įsitraukti į mūsų darbą, rado geresnę vietą užsienyje, sukūrė šeimas su kitataučiais ir panašiai. Negaliu minėti kokių nors tikslų skaičių ar proporcijų, nes pasirinkimų, atvejų, priežasčių – didelė įvairovė.

Dabar aš jau matau pamažu atsirandant kai kurių vaisių, galiu sakyti, visur panašiai: ir Kaune, ir Vilniuje, ir Žemaitijoje. Netvirtinu, kad jau yra labai daug išsimokslinusių, kurie pajėgūs rašyti, vadovauti, dėstyti, tai tikrai mažas skaičius. Be to, aš savo geriausią ugdytinį praradau. Kun. Vidą Balčių, kurį ruošiau savo seminarijai kaip moralinės teologijos dėstytoją, pasikvietė Romos universitetai, jis jau profesorius Šv. Urbono universitete, taip pat dėsto Grigaliaus universitete. Vis dėlto galvoju, kad, kaip ir mano paties atveju, ar ne geriau, kad jis tarnautų Visuotinei Bažnyčiai, dėstytu magistr-

rams, ruošų doktorantus, užuot stengęsis Lietuvoje praprusinti 2–3 jaunuolius, kurie ateina iš kaimo ir iš kurių tikrai nepadarysi mokslininkų.

O vertindamas bendrą padėtį matau, kad Lietuvoje vargiai perimta tai, ką turėjome praeityje. Tauta tikrai buvo nualinta, geriausia inteligentija žuvusi, pabėgusi ar nutildyta. Tik stiprūs disidentai įstengė ką nors pasakyti, o kiti – nebent tik savo siauroje mokslo srityje dirbti, bet negalėjo reikštis visuomenėje. Tokią padėtį reikia priimti ir nuo šio atspirties taško judėti. Yra saujelė užsidegusių, kurie tikrai nori pakeisti visuomenės mąstyseną, paveikti ją, bet žmonės dar neįpratę tarp savęs bendradarbiauti, susitelkti. Tą individualizmą, nepasitikėjimą vienas kitu širdyse paliko komunistinė sistema. Labai sunku suburti žmones ir kartu ką nors daryti. Yra labai daug žaizdų, kurias spaudos sistema paliko žmonių širdyse. Yra tam tikra baimė – aš ją jaučiu – priimti mūsų tikrovę. Sąžinės yra pažeistos, bendravimas tarp žmonių – irgi. Kai kurie norėtų pabėgti, užsimiršti. Tik dabar jau pradodate galvoti, analizuoti rašydami apie tai, kokie tapote, kokie pasidarėte, susiprasti, iš kokios didelės spaudos esate išėję. Atsiprašau, kad sakau „esate“, – save laikau lietuviu, bet taip jau nutiko, kad su kito kelia patirtimi.

Pažvelgę į mūsų Bažnyčią, kunigus ir visuomenės laikyseną, turime įvertinti faktą, kad tiek daug inteligentijos bijojo ar negalėjo įkelti kojos į bažnyčią, nebuvo gyvo sąlyčio tarp inteligentijos ir Bažnyčios, tarp kunigų ir pasauliečių. Viskas buvo atskirai: savo ruožtu teikiami patarnavimai, savo ruožtu nuoširdžiai tikima, bet tai toks intymus dalykas, kai kiekvienas pasirenka savo kelią, kai tu nieko negali įsakyti. Labai įdomiai apie tai yra rašęs prof. Yla, apibūdindamas lietuvių tikėjimą: esą lietuvis yra laisvas, jis nenori, kad jam būtų primesta, kad jam būtų įsakyta; jis pats turi atrasti; tikėjimas yra toks intymus dalykas, kad niekas jam negali nieko pasakyti; kiekvienas turi savo viziją kaip įsivaizduoti Dievą. Tai labai gyvas mūsų žmonių bruožas, kuris egzistuoja ir dabar.

Taigi ką nors primesti lietuviui – gal gražus užsispyrimas, gražus tvirtumas, bet kai prieiname prie religinės plotmės, reikėtų siekti daugiau atsivėrimo. Bene Oskaras Milašius yra pasakęs, kad lietuviai labiau tiki prigimtimi, o ne malone. Aš manau, kad tai tikras dalykas. Kalbėdamas apie prigimtį aš nekalbu vien apie pagonybę, turiu omenyje žmogaus prigimtį. Lietuviai tikrai blaiviai žiūri į pasaulį, tvirtai stovi ant žemės, supranta reikalą, bet suprasti malonės veikimą – tai jiems jau svetimas dalykas. Labiau yra ieškoma, kaip gerai jaustis bažnyčioje. Čia tai, ką prof. Antanas Paškus vadina „terapine bažnyčia“ ir „terapine krikščionyste“. Bažnyčia – tai vieta,

kur man gera nueiti, čia aura tokia ypatinga, čia vargonai groja, čia gražus giedojimas, čia, kai man skauda širdį, aš galiu atsigauti. Matau daug tokių bruožų, ypač tarp tų, kurie laikosi tradicinio „tolimo“ tikėjimo. Jiems Bažnyčia kažką reiškia, jie gerbia Bažnyčią, bet pirmiausia supranta ją kaip vietą, kur tikrai ras ramybę arba gaus patarnavimus, kai paprašys. Daugiau nereikia, nebandykite susieti tą mano individualų, asmenišką tikėjimą su visuomenės gyvenimu. Čia mano šventas reikalas. Aš su Dievu turiu intymius santykius, aš susitvarkysiu, kaip pats suprantu.

Pirmais metais atvažiavęs mačiau tam tikrus aiškius ideologinius ginčus tarp buvusios komunistų partijos antibažnytinės nuostatos ir pastangų ją atremti. Vėliau ta kova tarsi ištirpo. Yra savotiškas Bažnyčios pakentimas, bet tik su sąlyga, kad ji nesiveltų į valstybės gyvenimą, kad tik atliktų savo patarnavimus, ramintų žmones, ir viskas bus gerai. Daugiau iš Bažnyčios nelaukiame ir nereikalaujame. Aš manau, kad mes visi, nuo vyskupų ir kunigų iki pasauliečių, neįsiklausėme, ką popiežius Jonas Paulius II pasakė, kai buvo Lietuvoje 1993 m. Iš savo draugų kardinolų Romoje esu girdėjęs, kad Šv. Jono bažnyčioje inteligentijai pasakyta kalba yra viena iš geriausių popiežiaus kalbų kultūros pasauliui. O čia jinai dingo kaip į vandenį įmestas akmenukas. Mačiau vieną kitą citatą, vienas kitas paminėjo, kad jam įstrigo, kaip popiežius kalbėjo apie mąstymo erdvę. Bet tai tik pabiros, jei turi galvoje jo kalbų visumą.

Prisiminkime Jono Pauliaus II paraginimus jaunimui Kaune – jūs dabar turite prisiimti atsakomybę už kraštą, kurį statote, jau atėjo laikas: „Tavęs, Lietuvos jaunime, laukia sunkus, bet garbingas uždavinys: ne nuo langų, o nuo pamatų pastatyti savo krašto ateitį“. Jei tikrai nuo pamatų, tai reiškia, kad reikia iš naujo statyti. Ne atgaivinti kokias nors svajones, sakykime, kas liko prieš 50 metų, kokia katalikybė tuomet buvo, jos neatkursi, reikia statyti ant naujų pamatų. Ar tai išgirdome? Ar išgirdome, kaip įspėjo jaunimą – trokštate būti laimingi, bet ne vartotojiškumas, ne pašlijusi dorovė, ne sektos, kurios žaidžia su žmogumi, ne nevaisingas sinkretizmas jums nurodys kelią. Popiežius kvietė grįžti prie Kristaus ir tikrojo Bažnyčios mokslo.

Susitikime su kunigais Vilniaus Arkikatedroje popiežius sakė, kad kunigas pašauktas būti atleidimo ir susitaikinimo ženklu. Manau, kad tai buvo aliuzija į mūsų visuomenės padėtį. Popiežius tęsė: vieni laimėjo, kiti pralaimėjo, tačiau dvasininkams tenebūna nei nugalėtojų, nei pralaimėjusių, o vien tik vyrai ir moterys, kuriems reikia padėti išsivaduoti iš klaidų. Tenebūna vien žmonės, kuriems reikia padėti išsivaduoti iš prievartos, smurto, žmogaus teisių išniekinimo, taip pat ir psichologinių padarinių. Keliais sa-

kiniais buvo pateikta esminė įžvalga apie padėtį, kurią mes, kunigai, randame. Tokia yra mūsų Bažnyčia, tokia yra mūsų Dievo tauta – ji pažeista tos visos prievartos, ir reikia su ja elgtis, nesakyčiau, kaip su ligoniu, bet reikia mokėti ją prijaikinti.

Argi mes mokėjome tai padaryti? Popiežius tada siūlė, jog pralaimėjusiems derėtų įsidėmėti – neužtenka vien prisiderinti prie pasikeitusios visuomenės padėties, reikia nuoširdžiai atsiversti, jei būtina, net atsilyginti. Ar galėtumėte paminėti daug tų atsivertimų ir atsilyginimų pavyzdžių? Prisipažinimo: „Atsiprašau, aš buvau verčiamas taip daryti, tačiau suprantu, kad tai yra blogis“? O nugalėtojus, pasak popiežiaus, tuos, kurie ateina į valdžią, derėtų iš naujo paraginti atleisti, kad įsitvirtintų tikroji taika, išsauganti ir išgyvenanti gailestingumo ir meilės Evangeliją. Stiprūs žodžiai – nugalėtojai ir pralaimėjusieji. Manau, kad čia mums, kunigams, buvo labai aiškiai pasakyta.

O inteligentijai popiežius labai gražiai priminė, iš kokios tragedijos būklės dėl vienos ideologijos, vienintelės partijos šeimininkavimo ji išeina, iš nacizmo, iš komunizmo, kurie trypė žmogų ir jo orumą tiek metų. Reikia pasirinkti: viena vertus – senas totalitarizmas, bet, kita vertus – ligotos demokratijos. Jis pavartojo tą žodį: *ligota* demokratija, – ir palinkėjo inteligentijai, tai, kuri užaugo imanentiškoje Dievo nepažįstančioje kultūroje: „Jūs, kultūros žmonės, labiausiai už kitus esate atsakingi, kad protui nebūtų užtveriamas kelias, vedąs link paslapties“. Popiežius linkėjo nuoseklios, logiškos mąstysenos, kurios dėka žmogus pajunta savo ribotumą, suvokia, kad jis pats nėra tiesa, kad ir virš jo yra tiesa, kurios reikia ieškoti, kurios turime ieškoti visi kartu. Popiežius kalbėjo apie būtinybę puoselėti mąstymo etiką, kuri neieško vien loginio tikslumo, o proto veiklai sukūrė dvasinį primatą, pasižymintį nuoširdumu, drąsa, garbingumu, pasitikėjimu, atsidavimu kitiems, atvirumu paslapčiai. Pasak mąstymo etikos, ne kiekvienas dalykas, kurį sugalvojai, yra teisingas.

Šventasis Tėvas Benediktas XVI dabar keliaudamas po pasaulį, kai kalba su ekonomistais, bankininkais, sako: jūs kuriate gražiausias sistemas, naujas struktūras, bet nepamirškite, kad žmogaus protas yra pažeistas gimtosios nuodėmės. Mąstyme reikia etikos. Jei mąstai nepaisydamas tiesos, nepaisydamas dvasinių dalykų, moralės, tavo mąstymas ir tavo moksliniai ieškojimai gali visiškai viską sugadinti. Mąstymo etika neatpalaiduoja nuo tyrinėjimo pastangų, bet jas palaiko ir nurodo kryptį, nes yra vidinė sąsaja tarp tiesos ir gėrio. Popiežius kviečia suformuoti naują kultūros primatą, išeiti iš pragmatizmo, iš skepticizmo, ir žiūrėti, kaip galima dabar toje nau-

joje erdvėje pradėti pokalbį tarp tikėjimo ir kultūros. Pokalbį, kuris nesiri- boja religinėmis problemomis, bet gilinasi į glaudžiai susijusias didžiąsias etikos ir antropologijos temas.

Žiūrėdamas į LKMA, aš tikrai džiaugiuosi, kad Akademią atradau, kad šiandien ji, kaip ir anuomet Romoje, surenka intelektualus, kurie spausdi- na, skelbia savo darbus. Tačiau, matyt, labai retai yra siūloma tokių temų, kurios kviečia tiesiogiai reaguoti į visuomenės gyvenimą, aktualias visuo- menės ar Bažnyčios gyvenimo apraiškas. Stinga atvirų diskusijų su abipuse pagarba ir išiklausymu, be išankstinių nuostatų, pikto puolimo ir sąmonin- gai iškraipytų faktų pateikimo plačiajai visuomenei. Bažnyčioje reikalinga ne opozicija, o mąstantys žmonės, kurie galėtų drąsiai galvoti ir nebijotų iš- sakyti savo nuomonę. O pas mus tai atrodo baisus dalykas, tarsi tuoj gau- tum per galvą.

Reikia, kad mokslinis, akademinis darbas įneštų savo indėlį į visuome- nės gyvenimą, į tautos gyvenimą. Čia yra tokia galvojančių protų labora- torija, žmonių, kurie kuria naujas idėjas ir bando jas pritaikyti. Žinau, kad LKMA nėra politinė asociacija, nėra socialinės veiklos asociacija, tačiau čia galima subrandinti ir tokių idėjų, kurios būtų panaudotos naujos visuome- nės kūrimui. Nes manau, kad reikia kurti naują visuomenę.

Mūsų silpnoji vieta yra žiniasklaida, kurioje dar neradome savo nišos. Galime visai save ar kitus kaltinti, kad nemokame kalbėtis su žiniasklai- da, išsiaiškinti paprasta kalba. Galime aimanuoti, kad veltui nuėjo visos pa- stangos, visos viltys, kurios buvo iš pradžių. Prisiminkime *Katalikų pasaulį*, pirmąjį numerį 100 000 egzempliorių tiražu, kas beliko iš viso to? Mes ne- radome raktą ten įeiti. Manau, kad vienas iš Akademijos vaidmenų yra for- muoti žmones ir kalbinti juos eiti į šią sritį. Mano svajonė būtų LKMA turėti tokį centrą, kuris galėtų paruošti žurnalistų. Nesakau, kad rengtų katalikų žurnalistus, bet supažindintų, kas tai yra Bažnyčia – idant tie, kurie rašo apie Bažnyčią, truputį protingiau tai darytų. Idant suprastume apie ką jie rašo, nes nėra supratimo, nėra ir dialogo, negali susikalbėti. Ir kitose srityse būtų gerai suformuoti tokius centrus, pavyzdžiui, kad susirinktų žmonių ir mokytųsi suprasti bažnytinį meną.

Bažnyčia ką daro – per mažai daro. Atvažiavus mano pirmas rūpestis buvo ne kultūra, o kad žmonės nebadautų, kad Bažnyčia būtų meilės bend- ruomenė. Todėl įkūriau Betanijos valgyklą, kad tikinčiųjų bendruomenė eitų ir ką nors darytų dėl žmonių. Siųsdami studentus į užsienį kultūros ne- užmiršome, manydami, kad geriau paruošus kunigus ir pasauliečius, bus lengviau veikti kultūroje. Neužmiršome ir kitų dalykų: kiek reikėjo kovoti

dėl meno vertybių, kol atkovojojame, bet pavyko įkurti Bažnytinio paveldo muziejų. Ačiū Dievui, kad radau čia akademikų, kurie padėjo diskusijose su valdžia dėl meno vertybių, kad atsirado ir teisininkų, ir kitų pagalbininkų. Kitose intelektualinės plotmės srityse – filosofijos, teologijos – prisipažinkime, dar neužauginome naujos kartos. Neturime ir tokių iškilų literatūros žvaigždžių, kurios savo meną galėtų plačiai skleisti. Nesakau, kad būtina skleisti katalikiškas idėjas, bet idėjas, kurios nebūtų priešingos krikščionybei. Aš kartais nusiperku vieną kitą romaną pasiskaityti. Ir retai perskaitau iki galo. Visiškai nerandu vedamosios minties, nematau, kuo žmogus gyvena – jausmais, ar kitais dalykais, negaliu pagauti tikrosios tiesos ieškojimo.

Man įstrigo vienos prancūzės rašytojos pasisakymas apie Lietuvą, kuris turbūt atsako į klausimą, kodėl aš ne visai gerai suprantu lietuvius, nors užaugau, manau, tikrai lietuviškoje šeimoje, kuri man labai daug davė. Ji rašė: „Suprasti Lietuvą, tai reiškia pasiekti visišką supratimo ir pajautimo vienovę. Lietuvoje yra gyva meilė visiems visų amžių šeimos nariams. Stipri gyvenimo meilė, neapykanta priespaudai. Visos gyvenimo melodijos: nuo praradimo, kančios iki vilties ieškojimo Lietuvoje susipynusios į gyvenimo muziką“. Man turbūt trūksta tos muzikinės gyslės, kad galėčiau iki galo suprasti, kas šiandien darosi mūsų Tėvynėje.

Parengta pagal pasisakymo diskusijoje garso įrašą

